

Protestant Theological University

Review of: Matthias Freudenberg, Aleida Siller (red.), Emdersynode 1571: Wesen und Wirkungen eines Grundtextes der Moderne

Moehn, W.H.T.

Published in:
Theologia Reformata

Published: 01/01/2020

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Moehn, W. H. T. (2020). Review of: Matthias Freudenberg, Aleida Siller (red.), Emdersynode 1571: Wesen und Wirkungen eines Grundtextes der Moderne. *Theologia Reformata*, 63(3), 313-314.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

gen dat doorgaans volstaan wordt met een pagina per theoloog. Op basis van het historische exposé en het onderzoek naar de Synode van Dordrecht (1681-1619) wil de auteur komen tot een zuivere omschrijving van de leer van de verwerping.

Achtereenvolgens komen in een vijftal hoofdstukken de vroege kerk, de Middeleeuwen, de Reformatie, de Engelse Reformatie en ten slotte de Synode van Dordrecht aan de orde. Omdat een complexe thematiek zo beknopt behandeld wordt en per theoloog slechts enkele citaten worden geanalyseerd, roepen sommige conclusies twijfels op; bijvoorbeeld wanneer gesteld wordt: 'While the Early Middle Ages was steeped in philosophical conjecture, it was a period that neglected to give much, if any, attention to Scripture. In contrast, all of the major figures in the Late Middle Ages return to Scripture for either the proof or the basis of their conclusions' (50-51). Is onderzoek naar de geschiedenis van de theologie vandaag de dag juist niet gebaat bij nauwkeurige observaties en deconstructie van verouderde typering?

Hieronymus Zanchius is een van de zestiende-eeuwse theologen die voor het voetlicht wordt gehaald. Sammons baseert zich in zijn weergave uitsluitend op een tendentieuze vertaling uit 1811 van August Toplady (*The Doctrine of Absolute Predestination Stated and Asserted*) en verouderde literatuur (Otto Gründler, *Die Gotteslehre Girolamo Zanchis*, 1965), terwijl Zanchius in zijn theologische loopbaan zoveel meer over dit thema geschreven heeft en tegenwoordig ook een mooie Latijn-Engelse uitgave van *De religioe christiana fides* beschikbaar is, bezorgd door Luca Baschera en Christian Moser.

Voor de behandeling van de Synode van Dordrecht heeft de auteur veel ontleend aan de onuitgegeven dissertatie van Donald Sinnema, 'The Issue of Reprobation at the Synod of Dort'. Wie rekent op een nauwgezette analyse van DL I.1, 5, 6, 15 en 18 komt

teleurgesteld uit. De artikelen worden geciteerd en vrijwel direct daarna eindigt het vijfde hoofdstuk. De 'Summary Remarks' sluit Sammons af met: 'This synod would show a desire to ground its findings in Scripture, in addition to stressing a proper explanation of God's use of means in order to combat any charge that reprobation makes God the author of sin' (123). Het zou wenselijk zijn wanneer de auteur op dit punt zijn reflectie had voortgezet en zou hebben laten zien hoe de kerk tegenwoordig 'in communion with its rich history' kan zijn (14). In het licht van de gemiddelde omvang van de studies die verschijnen in de serie 'Reformed Historical Theology' zou het beter zijn geweest wanneer de publicatie van dit boek nog was uitgesteld, zodat een gerijpter product aan de bestaande literatuur was toegevoegd.

W.H.Th. Moehn

Matthias Freudenberg, Aleida Siller (red.), *Emder Synode 1571: Wesen und Wirkungen eines Grundtextes der Moderne* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2020) 93 p., € 11,99 (ISBN 9783525567265).

In de aanloop naar de herdenking van 450 jaar Synode van Emden in oktober 2021 hebben Matthias Freudenberg en Aleida Siller een nieuwe Duitse vertaling van de Latijnse tekst van de acta bezorgd. Bovendien hebben zij de uitnodigingsbrief die ondertekend is door Petrus Dathenus, Johannes Taffinus en Petrus Colonius, in vertaling opgenomen. Rutgers uitgave van de Acta van de Nederlandsche synoden der zestiende eeuw en J.F.G. Goeters *Die Akten der Synode der Niederländischen Kirchen zu Emden vom 4.-13. Oktober 1571* bieden deze tekst niet. De brief van deze drie theologen biedt een gereformeerde ecclesiologie in notendop,

waarin krachtig de eenheid van de kerk bepleit wordt vanuit het perspectief van de charismata: 'Gott hat seine Gaben den Menschen so zugeteilt, dass er einzelnen nicht die ganze Fülle, sondern nur ein ganz bestimmtes Maß und Anteil dieser Gaben gegeben hat. Dadurch sind sie untereinander vereint und verbunden und bereichern sich gegenseitig. Sie sind Werkzeuge füreinander und gleichsam Kanäle für Gottes Güte und Barmherzigkeit, was durch das Zusammenwirken und die gegenseitige Mitteilung ihrer Gaben bewirkt wird. Daraus folgt: Je größer die Zahl der Gläubigen ist, die untereinander in Verbindung stehen, umso reicher ist die Fülle der Gnade, die sich von dort auf alle ergießt' (68-69).

Een overzichtelijke kaart laat duidelijk zien hoe groot het gebied was waaruit afgevaardigden naar Emden reisden. Het verst verwijderd waren de gemeente te Arras in het zuidwesten en de gemeente te Heidelberg in het zuidoosten – hemelsbreed vanuit beide plaatsen ruim 450 kilometer naar Emden. De naar Engeland uitgeweken gemeenten waren niet vertegenwoordigd ter synode. Voor de regeling van het algemene kerkverband orienteerde men zich op Genève en de Franse kerkorde van 1559. De 'synode' vormde een instrument dat zowel de eenheid van de kerk als de gemeenschap van de gemeenten onderling moest waarborgen. Bij de reflectie op het functioneren van een synode valt op dat in de inleiding nergens de naam van Andreas Hyperius en diens 'De synodis annuis' wordt vermeld. In 1570 was dit geschrift gepubliceerd in diens *Varia opuscula Theologica*. Het is een interessante vraag ook de overwegingen van Hyperius een rol hebben gespeeld bij de synodale organisatie van de kerk in de Nederlanden.

De bepalingen van de Synode van Emden zijn van grote betekenis geweest voor de organisatie van het kerkelijk leven in de Nederlanden. De uitgevers volstaan met het

noemen van de provinciale en generale synoden tot en met de Synode van Dordrecht, 1618-1619. Het zwaartepunt leggen zij evenwel bij de betekenis van Emden voor de 'reformierte Gemeinden in Deutschland'.

Wie na ruim drie maanden coronacrisis zich ambtshalve moet bezinnen op de vraag hoe onder deze omstandigheden het avondmaal gevierd moet worden nu het niet mogelijk is dicht naast elkaar in banken rondom een tafel te zitten, wordt ineens getroffen door de souplesse waarmee in artikel 21 enkele praktische aanwijzingen worden gegeven: 'Ob man das Abendmahl im Gehen, Stehen oder Sitzen feiert, halten wir für gleichgültig. Daher können die Gemeinden so verfahren, wie es ihnen am zweckmäßigsten erscheint' (74). Een waardevolle uitgave die veel biedt voor een gering bedrag.

W.H.Th. Moehn

Alec Ryrie, *The English Reformation: A Very Brief History* (Londen: SPCK, 2020) 105 p., £ 12.99 (ISBN 9780281076536).

Het lijkt erop dat een nieuw overzichtswerk niet meer veel heeft toe te voegen aan het onderzoek naar de Engelse Reformatie. Enkele jaren geleden verscheen immers de studie van Peter Marshall, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, die ik in mijn recensie in dit blad destijds typeerde als het standaardwerk voor de komende jaren. Toch levert Ryries beknopte geschiedenis een eigen deskundige en betekenisvolle bijdrage. Allereerst heeft dit korte overzichtswerk het voordeel dat de lezer snel zicht krijgt op de verschillende hoofdwegen van een gecompliceerd tijdvak met vele namen, verbanden en ontwikkelingen. Ten tweede blijkt ook nu weer dat Ryrie de gave heeft om zulke zaken helder, puntig en boeiend te verwoorden. Het derde en